bu sayıda

Marx Kapital'de şöyle der: "Eğer şeylerin dış görünümleri ile özleri doğrudan örtüşseydi, tüm bilim gereksiz olurdu". Buradan yola çıkarak bilimin, sosyal bilimlerin görevinin içinde yaşadığımız toplumu açıklamak, anlamak çabası içinde, dünyanın bize kendini gösterdiği biçimlerin ötesine giderek, bu biçimlerin ardındaki toplumsal tarihsel ilişkileri ve süreçleri göz önüne sermek olduğunu söyleyebiliriz. Ancak böyle tanımlanan bir sosyal bilim, açıklama ve anlamanın ötesinde dönüştürme ve değiştirme işlevini ve hedefini içinde taşıyabilir.

Sosyal bilimin bu işlevini yerine getirmesi, ona bu doğrultuda araçlar sunacak yöntemi benimsemesiyle mümkün görünüyor. Bu anlamda, yöntem sorunlarına eğilmenin, yöntemi tartışmanın ve netleştirmenin zorunlu olduğunu düşünüyoruz. Genellikle göz ardı edilen, 'felsefi' ya da 'soyut' olarak nitelendirilip, üzerinde durulmayan, tartışılmayan ya da dışlanan yöntemin gerçekte, çok 'somut' ve önemli sonuçları olduğu açıktır. Yöntemin kuramsal boyutu yanında, siyasi bir boyutu da vardır. Farkında olunsun olunmasın, bazı yöntemler, varolanı meşrulaştırır. Elbette açıklamak ya da anlamak eleştirelliği getirebilir. Ancak, yalnızca gözlenen bir gerçekliğe bakmak, ya da anlamlar ve onların kaygan zemininde tanımlanan bir gerçeklik tanımıyla başlamak, bir noktada gerçekliği sınırlamak, farklı boyutlarını görememek, bu şekilde varolanı meşrulaştırmak ve onu yeniden üretmek anlamına gelir. Gözlenenin ötesine geçen ve anlam oyunlarına hapsolmayan, maddi gerçekliği kabul eden bir yöntem, sunduğu daha kapsamlı gerçeklik tanımıyla, ilk anda gözlenemeyen, kurucu toplumsal ilişkileri tanımlayabilir ve böylece toplumsal ilişkilerde bir dönüşüm fikrini içinde taşır ve bunun olanaklarını sunar. Böyle bir yöntemin tarihsel materyalist bir yöntem olacağı fikriyle, sosyal bilimler içindeki farklı yöntemleri ele alan, daha temelde tarihsel materyalist yöntemin bu yöntemler karşısında ya da

kendi başına duruşunu anlattığımız bir sayı hazırladık.

Dergimizin ilk yazısı Ebru D. Ozan'ın eleştirel gerçekçilik ve içsel ilişkiler felsefesini bir arada ele alan **Sosyal Bilimlerde Gerçekçi-İlişkisel Yaklaşımın Anahatları** adlı yazısı. Bu iki yaklaşımın bir arada düşünülebileceğinden yola çıkan yazı bu anlamda özgün bir çalışma. Bu yaklaşımları ana hatlarıyla inceleyerek tanıtmayı amaçlayan yazı, eleştirel gerçekçilik ve içsel ilişkiler felsefesinin temel ontolojik/epistemolojik öncüllerini ele alıyor. Belli ortaklıkları olan bu yaklaşımların pozitivist ve relativist yaklaşımlardan ayrıldığı noktaları, bu iki yaklaşımı birlikte düşünmenin, tarihsel, ilişkisel ve bütüncül bir gerçeklik kavrayışı için sunduğu olanakları ve bunun siyasi sonuçlarını ele alıyor.

Burjuva Düşüncesinin Antinomileri: Batı Metafiziğini Yorumsamacılıkla Aşmak Mümkün mü? başlıklı makalesinde Sinan K. Çelik, Batı metafiziğinin burjuva düşüncesi olduğunu göstererek, Batı metafiziğini eleştiren yorumsamacılığın, yapıbozumunun onu aşmadığını, aşamayacağını; Marksizmin, tarihsel materyalizmin Batı metafiziği eleştirilerini içerip aştığını ileri sürüyor. Çelik, burjuva felsefesi olarak Batı metafiziğinin tarihsel-toplumsal önkoşulları, yani kapitalist üretim ilişkileri aşılarak aşılabileceğini bunun da kuramda tarihsel materyalizmle, pratik anlamda sosyalizmle mümkün olacağını söylüyor. Tarihsel materyalizmin, yapıbozumu ve yorumsamacılığa karşı duruşunu, kuramsal ve pratik üstünlüklerini vurgulayan bir yazı olması bakımından önemli.

Mustafa Bayram Mısır'ın **Bilgi, Bilgi Nesnesi ve Bilgi Süreci ya da Marksist Felsefe Var mı?** başlıklı yazısı, Marksizmin kurucu metinleri üzerinden bilgi süreci, bilginin doğası, 'hakikat' gibi epistemolojik meseleleri konu ediniyor. Yazıda Marksist felsefenin asli özelliğinin diyalektik olmaktan çok materyalist olmak olduğunu ileri sürülüyor. Mısır'a göre, Marksist felsefenin, tarihsel materyalizmi destekleyici rolü tekrar vurgulanmalıdır. Yazının bir diğer önemli savı, Marksizm'de hakikatin ölçüsünün pratik olduğu, bu anlamda da tarihdışı biçimde mutlak olan Hakikatlerin olmadığı.

Emre Arslan ve Beycan Mura, Bertell Ollman'ın yapıtlarını ele aldıkları ve onu tanıtmayı amaçladıkları **Bertell Ollman'ın Marksizme Katkısı: Diyalektiği Çalıştırmak** isimli yazılarında, Ollman'ın özellikle "içsel ilişkiler felsefesi" ve "soyutlama süreçleri" (genişletme, genelleme düzeyi, bakı noktası) üzerine vurgusunun Marksizmin diyalektik yönteminin anlaşılması ve sunumunda önemli katkıları olduğunu belirtiyorlar. Yazı, diyalektik yöntem temelinde, iktidar, sınıf, altyapı-üstyapı gibi kavramları

ele alıyor. Bu boyutlarıyla, yalnızca Ollman'ın yapıtlarının ve yönteminin tanıtıldığı bir yazı olmasının ötesinde, Marksizm içinde tartışılan ya da Marksizme yöneltilen eleştirilerin temelinde duran bu kavramların maddeci diyalektik açıdan nasıl ele alınması gerektiğini gösteren, bu anlamda da Ollman'ın diyalektiğinin katkılarını ele alan bir yazı.

Bu yazının hemen ardından Ollman'dan bir çeviri yayınlıyoruz. Ollman **Marksizm ve Siyaset Bilimi: Marx'ın Yöntemi Üzerine Bir Başlangıç** adlı makalesinde genellikle ekonomi ve sosyoloji gibi diğer disiplinlerden görece daha muhafazakar kalmış olan Siyaset Bilimi alanında halihazırda yükselmekte olan rahatsızlıkları tutarlı bir radikal dünya görüşüne dönüştürmenin temel koşulunun Marx'ın yöntemi üzerinden çalışmak olduğunu söylüyor. Ollman, gerçekliği kavrama, açıklama ve yeniden örgütleme biçimi olarak Marx'ın yönteminin pratikte beş ardışık düzeyden oluştuğunu belirtmektedir: ontoloji, epistemoloji, araştırma, entelektüel yeniden inşa ve açımlama. Ancak Ollman'a göre Marx'ın yöntemini diğerlerinden ayıran şey, bu tür aşamaların varlığı değil, her bir aşamanın özgül karakteridir. Bu noktadan hareketle Ollman yazı boyunca bu aşamaların Marx'ın yönteminde ne tür biçimler aldığını ayrıntılı olarak ele almaktadır.

Siyaset bilimi alanından sonra, iktisat ve sosyal bilimler ilişkisine dair bir yazıya yer veriyoruz. Ben Fine'nın Eylül 2000 ODTÜ İktisat Kongresi'nde sunduğu bildiri çerçevesindeki **Ekonominin Emperyalizmi Kuhncu Bir Devrim midir?** yazısı, iktisadın diğer sosyal bilimlerle olan ilişkisini ekonomik emperyalizm ve Kuhncu Devrim kavramlarıyla ele alıyor. Fine, iktisat emperyalizminin, iktisat dışında da başarı kazanmak için öteki disiplinlere saldırması gerektiğini; iktisat emperyalizminin pazarın mümkün olan her yere yayılması, pazar dışı olguların pazar gibi algılanmasına dair zihniyetinin sosyal bilimleri sömürgeleştirdiğini ileri sürüyor.

Bu yazıyı, bir diğer disipline, tarih disiplinine ait bir yazı izliyor. E. Attila Aytekin'in, **Sınıf ve Toplumsal Cinsiyet: Emek Tarihi Çalışmaları İçin Sonuçları** başlıklı yazısında emek tarihçiliğine dahil edilmeye çalışılan ırk, cinsiyet, etnisite, toplumsal cinsiyet gibi kavramlardan en çok tartışılan ve vurgulananı olan toplumsal cinsiyet kavramı ile emek tarihinin temel kavramı olan sınıf kavramının ilişkilendirilmesindeki sorunlara değiniyor. Eleştirel gerçekçiliğin yöntemsel uyarılarının bu sorunların çözümünde sağlayacağı olanakları inceliyor. Aytekin, içsel-dışsal ilişki ayrımı, toplumsal gerçeklikteki ilişkiler arasında bir nedensel hiyerarşi kurmayı, emek tarihi çalışmalarında sınıf ve toplumsal cinsiyet ilişkisinin kavranma biçimine dair temel unsurlar olarak görüyor. Yazı, ger-

çekçi-ilişkisel yöntemin sosyal bilim alanında tanımlanan somut bir probleme yönelik açılımlarını tartışması bakımından önemli.

İlişkisel yaklaşımın toplumsal bir olguyu nasıl ele aldığını gösteren bir yazı Derek Sayer, Philip Corrigan ve Harvie Ramsay, ortak çalışmaları **Üretim İlişkisi Olarak Devlet** başlıklı makaleleri. Sayer, Corrigan ve Ramsay, Marx ve Engels'in yapıtlarına dayanarak ilişkisel bir devlet analizi yapıyorlar. Devleti bir araç, üstyapısal bir olgu olarak gören yaklaşımları eleştirerek, üretim ilişkileri ile devletin içsel olarak ilişkili olduğunu vurguluyorlar. Marksist kuram içinde güncelliğini koruyan devlet tartışmalarını konu alması ve ilişkisel yaklaşımın bu tartışmalara sağladığı açılımları sunması bakımından önemli bir çeviri.

Emrah Göker'in dosya konumuzla doğrudan ilgili olmayan, **Durkheim'ın Sol Eli: Pierre Bourdieu'nün Muhalefeti** başlıklı yazısı özellikle son dönemlerde belli bir ilgiyle okunan ve tartışılan Fransız sosyolog Bourdieu'yü ele alan yazısı, Bourdieu'nün neo-liberalizme karşı aydın dayanışması için yaptığı çağrının fikri temellerine, bu anlamda Durkheim ile ilişkisine dikkat çekiyor. Ayrıca, Bourdieu'nun kuramının kilit kavramlarını ele alarak bunların Marksist sınıf analizine olası katkıları üzerinde duruyor. Yazı, Bourdieu'nun Marksizm ile olan hem kuramsal hem politik ilişkisine dair ipuçları sunmuş oluyor.

Martin Carnoy'un 1984 basımı *The State and Political Theory* adlı kitabının **Gramsci ve Devlet** bölümü, dosya dışı yer verdiğimiz bir çeviri. Temelde Gramsci'nin devlet kuramı üzerine yoğunlaşsa da, hegemonya, hegemonya krizi, sivil toplum, mevzi savaşı, aydınlar gibi Gramsci'nin temel kavramlarını ele alması, bu alanlardaki tartışmalara nüfüz eden bir yazı olması nedeniyle önemli olduğunu düşünüyoruz.

Daha önceki sayılarımızda olduğu gibi, bu sayımızda da bir kitap eleştirisine yer verdik. Fuat Özdinç, Brian Fay'in Türkçe'de yeni yayınlanmış olan **Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi** adlı kitabını değerlendiriyor.

Sosyal bilimlerde yöntembilimsel sorunlara değindiğimiz ve bu anlamda tarihsel materyalizmin sağlayacağı olanakların altını çizmeye çalıştığımız üçüncü sayımızın, bu alandaki tartışmalara katkıda bulunması umuduyla...